

KONYA KENTİ MEYDANLARININ PLANLAMA VE TASARIM YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Serpil ÖNDER¹

Filiz AKLANOĞLU¹

¹Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, KONYA

ÖZET

Her kent birbiriyle ilişkili farklı bölümlerden oluşur. Kentsel açık-yeşil alanlar, kentin diğer bölümleri arasında dağılım gösterir ve bu bölümler arasında bağlantı kurar. Kentsel açık-yeşil alan olarak meydanlar, toplumsal ve sosyal yönden çok önemli fonksiyonları yerine getiren dönemin önemli olaylarına sahne olarak "kent merkezi" olma özelliğine sahip ve bu sahip olduğu fonksiyonlara göre, kente kimlik kazandıran mekanlardır.

Meydanlar tarihi akis içinde dini tören ve kutlamalar, ticaret ve politika, eğitim, kültür ve sanatsal faaliyetler, ulaşım, iletişim ve rekreasyonel aktiviteler gibi amaçlar doğrultusunda önemli fonksiyonları yerine getirmişlerdir. Günümüzde ise kentlerin önemli açık-yeşil alanlarından olan meydanların, kent halkının yasantisindeki rolü ve kent dokusuna kazandırdığı fonksiyonları nedeniyle titizlikle planlanması gerekmektedir.

Bu araştırmada; Konya kent merkezindeki meydanların tarihi ve mekansal gelişimi, kentteki konumu, mekansal algılama, donatı elemanları ve durumu, bitkisel materyal özellikleri ile kullanıcı özellikleri incelenmiştir. Kente merkez olma özelliğiyle önemli fonksiyonları gerçekleştiren bu meydanlara yönelik olarak kentsel tasarım ilkeleri ve peyzaj planlama kriterleri doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Konya, açık-yeşil alan, kent merkezi, meydan.

PLANNING AND DESIGNING EVALUATION of SQUARES of KONYA CITY

ABSTRACT

Every city consist of different parts related to each other. Urban open-green areas show distribution among the other parts of the urban and establish connection among these parts. Squares as an urban open-green areas, are places that have very important functions point of view social and communal being scene to important events of the period has "city center" characteristic and being places by having these functions, gaining identity to the city.

Squares, have important functions at the direction of aims like religious ceremonies and celebrations, trade and politics, education, culture and artistic activities, transportation, communication and recreational activities. Today, squares that are very important open-green areas of the cities, and have the role in the life of city people and because of functions that earned to the texture of the city, have to be fastidiously planned.

In this research, history and spatial progress of squares in Konya, situation in the city, spatial perception, ornamental elements and their conditions, vegetal material and user characteristics have been examined. The suggestions have been proposed on the direction of the landscape planning criteria and urban planning principles in respect to squares that fulfill important functions with the characteristic which are central points in the city.

Key words: Konya, open-green space, city center, square.

1. GIRIS

İlk örneğine Yunan kentlerinde "Agora" olarak rastlanan meydan, başlangıçta tamamen geniş bir yol biçiminde ve bireylerin toplandığı mekanlar olarak kullanılmış daha sonraları pazar olma niteliği artmaya başlamıştır. Roma döneminde meydan yani "Forum", sadece kullanıcı ve bireysel ilişkiler ile ticaret gereksinimine yeterli olacak bir açık mekan olmaktan çok, kendisini çevreleyen binaların izlenmesi ve algılanmasına olanak sağlayacak bir ön mekan fonksiyonunu üstlenmiştir.

Tarihsel gelişme sürecinde meydan, dönemin sosyo-ekonomik ve yönetsel durumunu yansıtan en önemli öğelerden biri olmuştur. M.Ö. 6.000 yılını belirleyen kazılarla, Çatalhöyük'te, konutlar arasında kalan açık avlular saptanmıştır. Bu avlular, konutlarla çevrili olduğundan tüm topluma değil, fakat konutların damındaki girişlerden kullanılarak, sınırlı da olsa, gene ortak bir açık mekanın ilk örneklerini oluşturmaktadır (Suher 1997).

Eski kentlerin kurgularını belirleyen meydanların, insanların ortak yaşama merkezi olarak geniş anlamda ele alındığında; ilkel dönemlerde ve feodal toplumda, feodalite arazinin hakim noktalarını stratejik ve politik sebepleri göz önüne alarak, kendi yönünden seçtiği alanlar, kent kurgusu büyüdükçe ve toplumsal yapı

ortaya çıktıkça önem kazanarak "meydan" kimliğini elde ettiği görülmektedir. Meydan toplumun dogal olarak organik bir parçasıdır. İnsanların bir araya gelme ihtiyacı sonucu toplandıkları yerlerde ticaretin, mal akışının gelişmesiyle meydanlarda ticari bir fonksiyon ortaya çıkmış, toplumsal gelişim sürecince ticaretin artışı, meydana yeni bir kitle yerleştirmiştir. Böylece meydan mekanlarının çevreleri çoğunlukla saray, dini yapılar, yeni konaklar ve ticari binalarla tamamlanmıştır (Yamaçlı 1999).

İslamiyet ile dinsel anlayışın yorumundan kaynaklanan ve sosyal yaşam ilkelerinin sınırladığı içe dönük yaşam biçimi, kentsel ortak kullanım mekanlarına, açık alanlara sınır getirmiştir. Bir sosyal merkez olarak cami veya külliye girişinde oluşan dış ve iç avlu kentsel ortak kullanım açık mekanıdır (Suher 1997).

Rönesans dönemi kentleri ise saray bahçelerini kusatmakta, açık mekanlar saraylara bitişik kralların prestij ve gücünü tanımlayan bir düzenleme içinde yer almaktadır. Bu dönemde meydana çevreleyen yapılar arasında otorite ile ilgili yapılar da yer almış böylece bu mekanlarda ticaret, dini merasim ve yönetimle ilgili işlemlerle ilişkili olarak bireyler bir araya gelmişlerdir (Öztaş 1998).

Türk şehirlerinde meydan kavramının gelişmesini engelleyen en önemli neden olarak, sosyal yaşamın ve meydanın mekansal gelişimindeki rolü büyük olan ticari yaşamın kapalı mekanlarda geçmesi gösterilebilir. Toplumsal yaşamın merkezi cami olduğundan, cami avluları bir bakıma meydanların yerini tutmuş, kent meydanının gelişimini teşvik edici istek söz konusu olmamış, böylece düzenli bir meydan fikri gelişmemiştir. Ayrıca bir başka önemli etken de Türk şehirlerinin kendi kendini yönetme geleneğinin çok eskilere kadar uzanmamasıdır. Oysa Avrupa şehirlerinin bir çoğunda meydanlar, yönetim binaları önündeki alanları tanımlamaktadır (Dagistanlı 1998).

Meydanlar 19. yüzyıla kadar uzun bir süre etraflarındaki mimari yapılarla kapalı formlardır. Özellikle modernizmle birlikte ortaya çıkan izole edilmiş bina formu ve tarihi meydanları oluşturan konutların balyörlere yayılmasıyla cephelerin sürekliliğini temel alan meydan formu gelişmeye başlamıştır (Fauole 1995).

20. yüzyılda kentlerde görülen fonksiyonel değişimler, meydanların da değişik biçim ve fonksiyonlara cevap veren mekanlar olarak düzenlenmesine neden olmuştur.

Ülkemizde Cumhuriyet döneminden sonra birçok imar planında öngörülen ve genellikle idari yapıların önünde yer alan açık alanlar planlanmıştır. Fakat bunlar, daha çok resmi törenlerde kullanılan, mekansal olarak tanımlanmamış, yalnızca tören alanı niteliğine sahip ya da park görünümüne alanlardır (Dagistanlı 1998).

Giderek çağdaş şehircilik anlayışı içinde bilimsel kurallara bağlı bir planlama, düzenleme ve uygulama çerçevesinde, kentlerde, halka açık alanların, meydanların, parkların düzenlenmesi, kentsel işlevlerin çeşitliliğine uygun etkinlik alanlarının kamu ve toplum yararına düzenlenmesi de bir zorunluluk olarak yasa, yönetmelik güvencesine alınarak planlarda yerini bulmuştur. Bugün ulaşılan durum, meydanın kamu ve toplum yararına, bireysel ve toplu etkinliklere imkan sağlayan mekanın, bir açık alan kullanımına tahsis edilmesidir (Suher 1997).

Geçmişten günümüze kadar meydanlarda dini tören ve kutlamalar, ticaret, politika, eğitim, kültür ve sanatsal faaliyetler, ulaşım, iletişim ve rekreasyonel aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Kent meydanlarının kent halkı için en önemli fonksiyonu rekreasyonel aktivitelerle imkan sağlamasıdır. 20. yüzyılda kentlerde görülen fonksiyonel değişimler, meydanların da değişik biçim ve fonksiyonlara cevap veren mekanlar olarak düzenlenmesine neden olmuştur. Böylece meydanlar; alis-veris, oyun, toplanma, trafik, dini, ticaret vb. fonksiyonların gerçekleştirildiği açık ortak kullanım mekanları olarak tasarlanmaya başlanmıştır (Önder ve Aklanoglu 2002).

Bir meydanın oluşmasında en önemli faktörlerin başında meydanın profili gelmektedir. Kuskusuz meydanın oluşumunu ve profilini etkileyen birçok bileşen-

den söz edilebilir. Meydanların plandaki ölçüleri ile onu çevreleyen yapı yüksekliklerinin oranı bu bileşenlerin başında gelmektedir. Meydanın estetik düzeyini, buna paralel olarak cazibelerini ve ünlenmelerini sağlayan ölçü oranlarının dışındaki bir başka özellik de belirli bir objeye karşı yönelmelerindeki sürprizli olgulardır. Meydanın bir yanının güzel bir manzaraya, doğal ya da yapısal önemli bir öğeye açılması çok önemlidir. Meydanların şekilleri ve yapıların silüeti kapalı bütünlüğünü kaybetmeden son derece düzensiz olabilir ve çok zengin etkileyici görüntüler sunabilir. Bunlara ait en güzel örnek Ortaçağdan kalma meydanlardır (Kaftancı 2000).

Meydanların planlaması bir kent bütünü içinde trafik planlaması ve kentin yapısal düzenlemesiyle doğrudan ilişkilidir. Kent meydanlarının ve yaya bölgelerinin planlamasında, gelişen kent merkezlerinde yer alan meydanların yeniden düzenlenmesinde ve yapı-çevre ilişkilerinde proporsiyon önemli bir faktördür. Düzensiz uygulamalar ve kentin gelişimi dikkate alınmadan yapılan planlama çalışmaları sonucunda meydan olarak ayrılmış alanların zaman içinde kentin gelişmesine göre yapılaşmaya dönüştüğü görülmüştür. Bu nedenle meydanların çevresinde planlanacak konstrüktif elemanların ve bitki materyalinin mekana olabilecek olumsuz müdahaleyi önleyici niteliği önemlidir (Uzun 1990).

Meydanların düzenleme ve uygulamasında, en önemli öğe olan insanın ihtiyaçları ve niteliklerinin amaca ve fonksiyonlara uygun yorumu yapılabilir ve bu yorum mekansal düzene kavuşturulmalıdır.

Meydanlar; kentin karakterini canlandırarak şekilde, estetik ve fonksiyonel olarak tasarlanmalıdır. Tasarımın hedefleri doğrultusunda bazı bölümlerin daha baskın olarak vurgulanması gereklidir. Kullanıcıları dikkate alan tasarım süreci yaklaşımlarında, ulaşılmak istenen hedefe kısa sürede ve etkin bir şekilde ulaşılmaktadır. Meydanlar, kentin fiziksel yapısına olduğu kadar, sosyal bünyenin özelliklerine göre de şekillenmelidir. Tasarımda bir çıkış noktası olarak hiç göz ardı edilmemesi gereken en önemli konu meydanın fonksiyonu ile biçimi arasındaki yakın ilişkiyi iyi kurmaktır (Önder ve Aklanoglu 2002).

Meydanda çim veya bitkisel düzenleme yapılmış alanların oranı sert zemini geçmemelidir. Aksi takdirde mekan, meydana çok bir park niteliği kazanır. Sert zemin hakim olmalı fakat bitkisel materyal kullanımıyla alanda değişik mekansal etkiler yaratılabilir. Kullanılacak bitkiler görsel açıdan da mekana zenginlik katmalıdır. Sert zemin üzerinde bitkiler saksı veya bitki kasalarında kullanılarak mekanın görsel olarak değeri artırılabilir (Marcus ve Francis 1998).

Meydanlarda bitkisel eleman kullanımı hem biçimsel hem de fonksiyonel ilişkiler açısından ilginç mekanların oluşmasını sağlar. Optik çekici olarak tek ağaç bu tür mekanlara hem ölçek hem de kullanım bakımından değişik olanaklar sağlar. Karşılıklı iki ağaç veya ağaç grupları meydana, bir geçit veya bir

kapi etkisi yaratarak o mekana ölçek ve fonksiyon kazandırabilir. Hareket yönünün vurgulanmasında önemli rol oynar. Toplu ağaç gruplarının hem kendi aralarında hem de diğer öğelerle birlikte kullanılarak meydana değişik, ilgi çekici, fonksiyonel ve biçimsel bütünleşme ile insan ölçeğine ve gereksinimlere uygun mekanlar oluşturulabilir (Giritlioglu 1991).

Kent meydanları, kentliye kısa süreli rekreasyon imkanı sağlayan kentsel mekanlar olduğu için kent halkının istek ve gereksinimlerine cevap verecek donatı elemanlarını bulundurmalıdır. Donatı elemanlarının hem estetik hem de fonksiyonel olması tercih edilmektedir. Meydanlarda kullanılacak donatı elemanlarının (heykel ve plastik elemanlar, banklar, lambalar, çeşmeler, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, isaret levhaları, telefon kulübeleri, havuzlar gibi), konulacakları yerlerin, sayılarının, renk ve biçimlerinin etüt edilmesi, birbirleriyle ve çevresiyle uyumlu olması gerekmektedir. Meydanlara kimlik kazandıran heykel ve plastik elemanlar, hem dekoratif hem de sanat eseri olarak kullanılabilirler.

Su yüzeylerinin; bitkisel materyal kadar önemli etkileri olup meydana yer alacak havuz, meydanın stiline göre şekillendirilmelidir. Meydanda kullanıcıyı en çok etkileyen ve yönlendiren elemanlardan biri de döşemedir. Döşemenin dokusu yayanın hareketi ve aktivite seçiminde rehberlik yapmakta, yönünü belirlemekte, özel mekanlara girilmesini engellemekte veya hizini yavaşlatmaktadır (Ersagdiç 1998).

Konya için yapılan İmar Planlarında meydan olarak ayrılmış mekan bulunmamaktadır. Buna rağmen kentte tarihi gelişim süreci içinde şekillenmiş meydan olarak nitelendirilen üç mekan (Kültürpark, Anıt ve Hükümet Meydanları) bulunmaktadır. Bu mekanlar zamanla sosyal, kültürel ve toplumsal hayatın gereği olarak kentin düğüm noktalarını oluşturarak meydan niteliğini kazanmışlardır.

Bu araştırmada; geçmisten günümüze kadar gelen meydanların kent kurgusundaki ve yaşamındaki önemine değinilmiş ve aynı zamanda özelliklerinin konularak günümüzde de Konya kentinin tarihi mekanları olması niteliği vurgulanmıştır. Plansız kentleşme ve trafik düzenlemesi sonucu mekansal özelliklerini yitiren meydanların açık mekan olarak Konya kentine kazandırılması amaçlanmıştır. Kentte merkez olma özelliğiyle önemli fonksiyonları gerçekleştiren bu meydanlara yönelik olarak kentsel tasarım ve peyzaj planlama kriterleri doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir. Eski kent dokusunda mekan olarak planlanmayan fakat zaman içinde oluşan bu meydanların analizi yapılarak planlama stratejilerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Konya kenti tarihi meydanlarını, mekansal ve kavramsal açıdan ele alarak, tekrar meydan özelliği kazandırmak ve niteliğini arttırmak ve ayrıca yeni kent dokusunda yer alabilecek meydanlar için öneriler geliştirilmiştir.

2. MATERYAL VE METOT

Araştırma materyali olarak; Konya kent merkezinde yer alan ve kentin düğüm noktası olma özelliğine sahip Anıt, Kültürpark ve Hükümet Meydanları incelenmiştir. Ayrıca alanda yapılan inceleme ve gözlemlerden elde edilen veriler, çekilen fotoğraflar, Konya Kenti İmar Planı ve Raporu, meydan tasarımı ve planlamasıyla ilgili kaynaklar da yardımcı materyal olarak kullanılmıştır.

Araştırmanın yöntemi; etüt, verilerin toplanması, analiz ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Etüt aşamasında materyal olarak seçilen meydanlarda mevcut durumu belirlemek için inceleme ve gözlemler yapılmıştır. Geçmişteki durumu belirlemek için arşiv niteliğindeki eski fotoğraflardan oluşan kaynaklar kullanılırken, günümüzdeki durumu saptamak için fotoğraflar çekilmiştir.

Alanın doğal ve kültürel özelliklerine ait dokümanlar ile Çevre Düzeni Revizyon Nazım İmar Planı ve Raporu (Anonim 1998) incelenerek kentsel analiz yapılmıştır.

Analiz ve değerlendirme aşamasında; Konya kent merkezindeki meydanlara ilişkin olarak tarihi gelişim, mekansal algılama, donatı elemanları ve durumu, bitkisel materyal ve özellikleri, kullanıcı özellikleri analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen veriler planlama kriteri olarak göz önüne alınmış ve bu veriler planlama kriterleri ile tasarım ilkeleri açısından değerlendirilerek bu doğrultuda öneriler geliştirilmiştir.

3. ARASTIRMA BULGULARI

M.Ö. 6.000'lerden bu yana önemli kültürlerle merkezlik yapmış, köklü bir kültür birikimine sahip Konya, Anadolu'nun en eski yerleşimlerinden biridir. Kent, milattan hemen sonraları önemli dini merkezlerden biri olmuştur. Ortaçağda ise Alaeddin Tepesi etrafında kurulmuş bir ticaret kenti özelliğindedir. 1077 yılında Selçuklular tarafından ele geçirilen kent, 1097 yılında da Anadolu Selçuklu Devleti'nin baskenti olmuştur. Bu devirde önce Alaeddin Tepesi'nin etrafı, daha sonraları da kentin etrafı surlarla çevrilmiştir. 1327'den sonra Karamanogulları yönetimine geçen Konya'da batı yönünde kalenin disina tasmalar olmuştur. 1466'da Osmanlı Devleti'ne katılan kent, önceleri doğu (15.-18. yy'da) daha sonraları da (18.-19. yy'da) güney ve güneydoğu yönlerinde gelişmiştir (Sekil 1).

Konya kenti, düz bir alanda gelişmiş olup, Alaeddin Camii'nin bulunduğu tepe ile bu tepenin çevresinde yer alan ticaret merkezi odaklı tarihi bir çekirdek etrafında oluşan karakteristik insansal bir yapıya sahiptir (Sekil 2). İnsansal sistemin kolları merkeze uzaklastıkça lineer bir sistem oluşturmakta; ayrıca insansal sistem de merkeze yaklastıkça kusak yollarıyla insansal sistem kollarına bağlanmaktadır (Aru 1998).

Merkezde yer alan konut alanları sık dokulu ve organik yapıdadır. Özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait anıtsal yapılar arasında biçimlenen Kon-

ya konut alanları sürpriz mekanlara sahiptir. Tipik Selçuklu kentlerinde izlenen anitsal yapı kütlelerinin uzaktan algılanmaması ilkesi doğrultusunda yerleşim alanlarında sokak aralarında dolayısıyla aniden önemli bir medrese, mescid, darülhuffaz yapısıyla karşılaşmak konut dokusunu son derece özgün kılmaktadır. Konya’da günümüzde bu karakteristik özelliklere İnce Minareli Medresesi, Sirçalı Medrese ve Mevlana Türbesi çevresindeki mahallelerde rastlanabilmektedir (Erdogan, 1996).

Sekil 1. Konya kenti tarihi gelişimi (Aru 1998)

Sekil 2. Alaeddin Tepesi ve yakın çevresi (Anonim 2002).

Konya’da ilk imar planı 1946’da yapılmıştır. Kentin bugünkü gelişim şekli ve yönü 1966 yılında yapılan imar planlarıyla şekillenmiş, 1980 ve 2000 yıllarında, 1966 İmar Planı temel alınarak, Çevre Düzeni Nazım İmar Planı yapılmıştır. 1966 yılında yapılan İmar Planında, mevcut gelişmenin aksi yönünde, kentin batı, kuzeybatı ve kuzey yönlerinde gelişmesi planlanmış ve bu yönde yeni yerleşim alanları kurulmuştur. Ayrıca İmar Planında; geleneksel merkeze yakın ve onunla ilişkili ikinci bir merkez, kuzeyde sanayi bölgeleri, batıda üniversite alanı, güneybatıdan güneydoğuya uzanan bir kısımda tarım alanlarının gelişmesi öngörülmüştür (Önder 2001).

1950’li yıllardan sonra apartmanlaşma sürecine giren kentte, mimari ve kentsel doku değişmeye başlamıştır. Sanayiinin ilerlemesiyle 1980’lerden sonra

kentsel gelişim yeni boyutlar kazanmıştır. Merkezde yer alan yeşil alanlar, mevcut yoğunluğun nefes almasına yetecek düzeyde değildir. Açık-yeşil alan ihtiyacından dolayı güneydeki tarım alanlarında ortaya çıkan konut gelişimleri, kentin tarım alanlarını ve yeşil alanlarını tüketmektedir (Anonim 1998 a).

Kentte, tarihi doku içinde yer alan ve meydan olarak adlandırılan üç mekan (Anıt, Kültürpark ve Hükümet Meydanları) bulunmaktadır. Her üç meydan da Alaeddin Bulvarı’na ulaşan ana arterin kolları üzerinde yer almaktadır. İmar planlarının incelenmesi sonucunda araştırma konusu olan bu meydanlar için özel bir alan ayrılmadığı görülmüştür. Bu meydanlar zaman içinde toplumsal, kültürel ve mekansal ihtiyaçlar doğrultusunda oluşmuştur.

İnsanların ortak yaşama mekanı olma özelliğinin yanı sıra kentin kurgusunu belirleyen Anıt, Kültürpark ve Hükümet Meydanları; kentin stratejik ve politik noktalarında konumlanmıştır. Tarihi süreç içerisinde, kentin gelişmesiyle birlikte, toplumsal yapının ortaya çıkması sonucunda bu mekanlar önem kazanarak meydan kimliği ve niteliğini kazanmışlardır.

Kentte bu üç meydandan başka Cumhuriyet ve Zafer Meydanları da bulunmaktadır. Ancak bunlar hem kullanımı hem de mekan olarak diğer meydanlar kadar ön plana çıkmamıştır.

Araştırmaya konu olan meydanlar ayrı başlıklar altında irdelenirken kent içindeki konumu, sınırları, gelişim süreci, mekansal analizi, ulaşımı, kullanım amacı, kullanıcı ve fonksiyon ilişkileri, kullanıcı özellikleri gibi kriterler peyzaj açısından yorumlanmıştır.

3.1. ANIT MEYDANI

Anıt ve çevresi Cumhuriyet’in ilanından sonra önem kazanmış mekanlardan biridir. Anıt Meydanı dört yolun birleştiği bir noktada yer almaktadır. Atatürk Caddesi’nden gelen yol Feridiye Caddesi ile İstasyona ulaşır. Diğer iki yol ise Kazım Karabekir Caddesi ve Larende Caddesi’ne devam eder.

Anıt alanının bir tarafında Gazi Lisesi bulunmaktadır. Gazi Lisesi yapılmadan önce burada Belediye Bahçesi bulunmaktaydı. Lisenin tam karşısında bugün Meram Kız Meslek Lisesi’nin bulunduğu yerde azınlıklardan Bego’nun çalıştığı bir otel bulunmaktaydı. Konya Devlet Tiyatrosu’nun bulunduğu yerde Millet bahçesi vardı. Belediye Bahçesi’nin yerine bugünkü Gazi Lisesi yapıldı, 1912 yılında Millet Bahçesi burada kurulmuştur. 1940’li yıllarda yaz aylarında bu bahçede konserler verilmisti. Daha sonraları bahçenin yerine Halkevi Binası ile Tiyatro salonu inşa edilmiştir. Meydanın ortasında Mimar Muzaffer Bey’in 1912 yılında mimari projesini yaptığı “Ziraat Abidesi” bulunmaktadır (Sekil 3-4). Bu anıt, bir tarım kenti olan Konya’nın bu özelliğini sembolize etmesi bakımından yapılmıştır. Anıt, bitkisel ve geometrik süsleme unsurlarına sahiptir. Tamamlanmadan bırakılan anıtın üzerine, 26 Ekim 1926 yılında, Atatürk Heykeli

yerleştirilmiştir. Heykeli Viyanalı Heykeltiras H. Krippel yapmıştır (Odabasi, 1998).

Sekil 3-4. Anıt Meydanı (Anonim 2002)

Anıt Meydanı, trafige bitişik aynı zamanda trafiği kesmeyecek şekilde konumlanmıştır. İki yönden trafiğin islediği cadde ile sınırlanmıştır. Anıt Meydanı konumu gereği; fonksiyonel açıdan yaya sirkülasyonu ve araç trafiğini yönlendirmektedir. Bu nedenle günün her saati yoğun olarak kullanılmaktadır. Fakat rekreatif hiçbir kullanımı yoktur. Bu nedenle Anıt Meydanı, yayalar için bir araya gelme ve dinlenme gibi etkinlikler açısından yeterli donatılara sahip değildir. İnsanlar meydana uzun süre kalmamakta; bir yerden bir yere giderken geçit olarak kullanılmaktadır. Ancak mitingler ve millî bayramlar gibi belirli günlerde törenler bu meydana yapılmaktadır. Tören ve mitingler dışında toplu veya bireysel aktivitelerin gerçekleştirilebileceği mekansal özelliklere sahip değildir.

Meydan, açık mekan özelliğini kaybederek araç trafiğinin düğüm noktası haline geldiği için yaya kullanımı çok azdır. Meydanın bir kısmı çevresinde yer alan iş yerleri tarafından otopark olarak kullanılmaktadır. Otopark olarak kullanma, meydanın bir bütün olarak algılanmasını güçlendirmekte ve parçalanmış bir mekan haline gelmesine neden olmaktadır.

Meydan donatı elemanları (oturma elemanları, çöp kutuları, ilan panoları vb.) yönünden yetersizdir. Meydanda plastik eleman olarak; hem Atatürk'ün Konya'ya ilk defa gelişini hem de Konya'nın tarım kenti olmasını simgeleyen Ziraat Abidesi bulunmak-

tadır. Meydanın merkezinde yer alan Ziraat Abidesi, meydanın odak noktasını oluşturmaktadır. Yalnızca Ziraat Abidesi'nin etrafında bitkisel düzenleme mevcuttur. Zamanla sert zemin miktarı arttığı için yeşil doku olması gerektiğinden daha azdır. Yolun diğer tarafında yer alan geniş taçlı ağaçlar meydana sınırlayıcı bir etki yaratmaktadır (Sekil 5-6).

Sekil 5-6. Anıt Meydanı'nın bugünkü durumu (Orijinal 2002)

Meydanda kullanılan döşeme elemanlarının meydana hareketi yönlendirme özelliği zayıftır. Büyük bir kısmı asfaltla kaplıdır. Su ögesi kullanılmamıştır. Ancak refüjde fiskiyeli havuz bulunmaktadır.

3.2. KÜLTÜRPARK MEYDANI

Kültürpark; tarihte Dede Bahçesi olarak bilinen Konya'nın tarihi bahçelerinden biridir. Alaeddin Tepesi'nin kuzey-dogusunda mahalle arasında yer alan Dede Bahçesi, çevresiyle birlikte Konya Kültürpark olarak Konya Belediyesi tarafından yeniden düzenlenmiştir (Önder 1971). Çok eski tarihlerde kurulan bahçenin sınırları içinde Selçuklu dönemi vezirlerinden Taceddin Ahmet'in yaptırmış olduğu hankah, medrese ve ölümünden sonra gömüldüğü türbesi bulunuyordu. Dede Bahçesi olarak bilinmeden önce XVII. yüzyılın ortalarında Konya zenginlerinden Seyh Hasan Efendi tarafından satın alınarak bahçenin ilk düzenlemesi yapılmış, Mevlana Dergahi Seyhi II. Bostan Çelebi'ye armağan edilmiştir. Dede Bahçesi uzun yıllar Mevlevi Dedeleri tarafından yazlık bahçe olarak kullanılmış ve Konya'ya gelen yabancı misafir-

ler burada ağırlanmıştır. 19. yüzyıl sonlarına doğru Dede Bahçesi'ne Abdülvahit Çelebi tarafından bir köşk ve havuz yaptırılmıştır. Köşk daha sonraları yıktırılmış, havuz ise günümüze kadar gelebilmiştir (Sekil 7) (Odabasi 1998).

Mevlana Dergahi'na bağlı kişilerin, uzun yıllar boyunca havuzun etrafında meclisler kurduğu, sema gösterileri tertip ettiği "Dede Bahçesi", Cumhuriyetin ilanından sonra 1926 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla bahçe, önceleri hazineye daha sonraları belediyenin mülkiyetine geçmiştir. Belediye bahçeyi yeniden düzenlemiş, 200-250 yaşındaki anıt ağaçların yanına yeni fidanlar dikmiş, ayrıca Konya park ve bahçelerinin fidan gereksinimini karşılamak üzere fidanlık kurmuştur. Bahçeye kus türlerinden bazılarını içine alan küçük bir hayvanat bahçesi, tenis kortları ve dans pisti yaptırmıştır.

Sekil 7. Dede Bahçesi ve Dede Bahçesi Köskü (Anonim 1998 b)

Kültürpark, kent halkı tarafından büyük bir açık yeşil alan olarak kullanılmaktadır. Kültürpark'ın yeşil dokusu Alaeddin Tepesi ile bir bütünlük oluşturmaktadır. En yoğun kullanımı fuarların kurulduğu zamanlarda ve yaz aylarındadır. Kışın ise çok sakin hatta terk edilmiş gibi görünmektedir. Bir kısmı ise (Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü karşısında bulunan alan) servis araçlarının otoparkı olarak kullanılmaktadır.

Kültürpark'ın Alaeddin Tepesi tarafında bulunan ana girişi çevresinde yer alan İnce Minare Medresesi, Karatay Medresesi ve Adliye Binası ile Atatürk Kız Meslek Lisesi çevresini de içine alan meydan, kentsel gelişim sürecinde mekansal, ekonomik ve sosyal merkez ile odak noktası olmuştur. Büyük çaptaki mitingler bu meydana yapılmaktadır. Otoparkın bulunması nedeniyle meydan, genellikle servis araçlarından yararlanan kişiler tarafından servis durağı olarak kullanılmaktadır (Sekil 8.). Özellikle sabah ve akşam saatlerinde yoğun kullanım söz konusudur. Bir yönüyle Atatürk Kız Meslek Lisesi'nin bahçesine bağlantılı olması nedeniyle de öğrencilerin okula girişinde bir geçit teskil etmektedir.

Kültürpark'ta yer alan büyük taçlı ağaçlarla meydana çevreleyen kaldırımlarda bulunan ağaçlar, meydana hem sınırlandırmakta hem de gölgeleyerek çatı örtüsü görevini yerine getirmektedir. Kültürpark Meydanı, bağımsız bir mekan olarak algılanmayıp Kültürpark'ın bir parçası gibi yani bir park olarak

algılanmaktadır. Meydanı çevreleyen ve kısmen içinde yer alan tarihi medreseler, Adliye Binası ve lise mekâninin bir bütün olarak algılanmasını güçleştirmektedir. Alaeddin Tepesi ile Kültürpark'ı birleştirdiği ve giriste yer aldığı için daha çok giriş-çıkış amaçlı ve geçit olarak kullanılmaktadır. Ancak belirli zamanlarda insanların toplanma ve dağılma merkezi olması, fuar etkinliklerinin Kültürpark'ta gerçekleştirilmesi, gezme ve dinlenme gibi aktivitelerin yapılması mekana meydana özelliği kazandırmıştır.

Çevresinde yer alan Adliye Binası, tarihi medreseler ve Alaeddin Tepesi ile Kültürpark'ı birleştiren bir mekan olması nedeniyle kent halkı, resmi amaçlı ve kente gelen turistler tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak planlama ve tasarım kriterleri açısından irdelenirse meydan olarak nitelendirilemez. Belirli bir düzenleme anlayışını içermediği için meydana karışıklık göze çarpmaktadır. Meydanın formu ve bir cephesinin tamamen caddeyle bağlantılı olması, meydanadaki açıklığı arttırmakta bunun sonucunda da mekansal etkiyi zayıflatmaktadır. Meydandan ziyade adeta Kültürpark'ın girişinde yer alan bir ön avlu gibi algılanmaktadır (Sekil 9.). Karatay Medresesi ile İnce Minareli Medrese arasındaki uzun bir alanda bulunan meydanın, boyutları ve şekli dikkate alındığında bir koridor gibi görünmektedir. Adliye Binasının yanında bulunan Belediye otobüslerinin durağı ile İnce Minareli ön tarafında yer alan otopark, meydana ikiye bölmektedir.

Sekil 8-9. Kültürpark Meydanı (Orijinal 2002)

Donatı elemanları meydana bütününde yok denecek kadar azdır. Yalnızca kaldırımda bulunan ve caddeyi aydınlatan sokak lambaları mevcuttur. Mey-

dana kimlik kazandıracak bina, havuz ya da anıt gibi bir öge bulunmamaktadır.

Döşemenin yer yer farklılaşması, birbiriyle uyumsuz olması ve kesintiye uğraması meydanın bütünlüğünü bozmaktadır.

Kültürpark tarafında bulunan büyük taçlı ağaçlarla kaldırılmadaki ağaçlar dışında meydana bitkisel materyal bulunmamaktadır. Bu nedenle sert zemin olması gerektiğinden daha fazla baskındır.

3.3. HÜKÜMET MEYDANI

Meydanın odak noktasını oluşturan Hükümet Binasının yapımına Konya Valisi Sait Pasa tarafından 1883 yılında başlanmış, Vali Sururi Pasa tarafından 1887 yılında tamamlanmıştır. Meydanda inşa edilen ilk yapılar sol kösedeki iki katlı ilk belediye binası (bugünkü Yüzüktasi Binası) ve Dedeler Hanıdır (bugünkü Akbank ve Saray Çarşısının bulunduğu bina) (Anonim 1998 b).

Hükümet Meydanı, 1940'li yıllarda yeniden düzenlenerek ortaya bir havuz yaptırılmış (daha sonraları bu havuz kaldırılmış) ve bu havuzun yanına Konya'nın ünlü kahvecilerinden Kayıklı Kahveyi işleten Akkırpığın İsmail Ağa bir kir kahvesi açmıştır (Odabası 1998).

Kentin idari yönetimi bu mekandaki Hükümet Konagi'nda yapıldığından burada çalışan kamu görevlilerinin, iş takibi için gelen kişilerin ve farklı nedenlerle gelen bazı yabancıların ihtiyaçları da bu meydana dükkan ve mağazalardan karşılanmaktaydı. Bu nedenle dükkan ve mağazalar üretimden ziyade hizmete yönelik olarak kullanılmakta ve ayrıca meydana otel, lokanta, kahvehane, dernek gibi kuruluşlar da bulunmaktaydı. Sağ tarafta İsmet Pasa Caddesi bugünkü adıyla Tevkifiye Caddesi ve cadde üzerinde Saray Çarşisi'nin bulunduğu yerde Dedeler Hani ile Zincirli Han bulunmaktaydı. Hanın karşısında bugün Sarraflar Pasajının olduğu yerde eskiden Belediye Binası, aynı sırada sair, yazar ve sanatkarların gittiği Tahir Ağa'nın Kahvehanesi ile berber salonları ve meydanın sağında ise eczane, Ahmet Mucip Dölen'in gramafon, radyo ve müzik aletleri sattığı mağazası ile Küçük Bedesten'e girişin sağında Türk Ocagi bulunmaktaydı.

Meydanın bittiği yerde sağ tarafında bulunan Bedesten'in arka tarafında ise bugün yok olan ve eskiden gayri müslimlerin çalıştırdıkları meyhaneler, meydana solunda ise bugün bir kısmı yola giden ve bir kısmı Sahin Otel olarak kullanılan yerde Büyük Hilal Kahvesi, Ülkü Matbaası ve Hilal-i Ahmer binası, bu binanın tam karşısında Simit Ali'nin çalıştırdığı dönemin ünlü Merkez Lokantası yer alıyordu. Türk Ticaret Bankası'nın bulunduğu yerde Selamet'in kahvesi ile Otel ve onun yanında da yine dönemin ünlü doktoru Rifki Tugay'ın muayenehanesi bulunuyordu (Odabası 1998).

Meydanın solunda bugün Yapı Kredi Bankası ile Serafettin Camii arasındaki otoparkta Ziraat Bankası

bulunuyordu. Banka binası sonradan yıktırılarak bugünkü yerine taşınmıştır. Bugünkü Yapı Kredi Bankası'nın yerinde Osmanlı Bankası bulunuyordu. Osmanlı Bankası'nın yanında Telgraf İdaresi binası ve Vakıflar binası bulunmaktaydı. Bu eski bina yıkılarak yerine modern Vakıflar İshani yaptırılmıştır.

Şekil 10. 1900'lü yıllarda Hükümet Meydanı (Anonim 2002)

Hükümet Meydanı, 1982 yılında sınırları saptanan Tarihi Kent Merkezi içinde yer almaktadır. 1996 yılında hazırlanan Koruma Amaçlı İmar Planındaki Kentsel Tasarım Alanları arasında Hükümet Meydanı'nın (Alaeddin Tepesi ile Hükümet binası arasında kalan bölgenin) düzenlenmesi yapılmıştır. Ancak meydanın planında yer aldığı şekilde tasarım uygulaması tamamen bitmemiş, bir kısmı tamamlanmıştır (Yılmaz 2000).

İktidarın merkezîyetçiliğini vurgulayacak şekilde merkezde günümüzde Valilik Binası olarak kullanılan Hükümet binası yer almaktadır (Şekil 11). Merkezinde Hükümet Binasının yer alması ve tarihte resmi olayların gerçekleştiği bir mekan olması nedeniyle alana Hükümet Meydanı denilmiştir. Meydandaki en önemli yapı olan Hükümet Binası meydanın ana aksini belirlemektedir. Alaeddin Tepesi'nden dağılan isinsal kolların üzerinde yer alır. Bu yol bir taraftan Mevlana Müzesi diğer taraftan Alaeddin Tepesi'ne bağlanmaktadır. Sarraflar yer altı çarşısının üzerinde bulunmakta ve çarşının giriş-çıkış kısımları meydana yer almaktadır. Ticari özellikte ve çok katlı olmayan binalarla sınırlıdır. Meydanın bir cephesi açık kaldığı için geniş bir mekan hissini vurgulamaktadır.

Geçmişte cülüs merasimi ve tahta çıkış törenleri bu meydana yapılmıştır. Günümüzde ise resmi daireler ve iş binalarının olması nedeniyle iş takibi için gelen insanlar tarafından kullanılmaktadır. Açık alan olarak şekillenen Hükümet Meydanı'nda ticari ve idari yaşamın gerçekleşmesi kullanıcı grupları arasında etkileşimi sağlamıştır. Yapılan yeni düzenleme ile meydanın kullanımı eskiye oranla artmıştır. Yeni düzenlemeyle donatı elemanlarına (oturma elemanları, çöp kutuları, aydınlatma elemanı, çeşme) yer verilmesi ve tarihi ağaçların yani sıra yeni bitkisel düzenlemenin de yapılmış olması insanların meydana daha uzun süre kalmalarını sağlamıştır. Ayrıca Serafettin Camii'nin bulunması nedeniyle namaz vakitlerinde

mevdan, ibadet amaciyla gelen kisiler tarafından kulanilmaktadir. Hükümet Meydani'ndan geçilerek Mevlana Müzesi'ne ulasilmesi, mevdanin turistler tarafından kulanimini da saglamaktadir. Stratejik bir noktada bulunmasi nedeniyle çok yogun kulanilmasina ragmen rekreasyonel kulanimi yoktur. Bu da mevdanin resmi ve ticari özelligini ortaya koymaktadir.

Sekil 11-12. Valilik Binası ve Hükümet Meydani (Orijinal 2002)

Cadde aksi üzerinde yer aldığı için trafik mevdanin ortasından geçmektedir. Otobüs ve dolmuş duraklarının bulunması yaya ve araç trafiginin daha da arttırmaktadır. Meydani ikiye bölen taşıt yolunun yayalaştırılması mevdanin bütünlüğünü sağlayacaktır. Kent Meydani Düzenleme Projesinin amacı da, o bölgeyi yayalaştırmaktır. Fakat yol sistemi insansal olduğu için araç traficine uygun alternatif yol güzergahi belirlenmesi oldukça çok güçtür ve bu nedenle yayalaştırma uygulaması hala gerçekleştirilememiştir.

Meydanda aydınlatma elemanları, çöp kutuları, oturma elemanları, ilan panoları, bitki kasaları, büfe, çeşme ve otobüs durakları bulunmaktadır. Donatı elemanlarının mevdandaki dağılımı orantılı değildir. Genellikle yeni düzenleme yapılan kesimde bitki kasaları, oturma elemanları ve çöp kutuları yeterli iken diğer kısımlarda yetersizdir.

Alaeddin Tepesi ile Hükümet binası arasında kalan kısımda yeşil doku sert zeminle orantılıdır. Ancak mevdanin tamamı için aynı şey söylenemez. Çünkü Hükümet Binası ile cadde arasında kalan kısım tamamen sert zeminden oluşmakta ve hiçbir bitkisel mater-

yal içermemektedir. Yeni düzenlemeyle meydanda ağaç ve çalılarının yani sıra çim yüzeylere de yer verilmiştir. Büyük taçlı ağaçlar (tarihi ağaçlar) meydanda çatı örtüsü görevini yerine getirmektedir.

Döşeme materyali yer yer farklılık göstermekte ve bütün olarak ele alındığında uyumsuz bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Yeni düzenleme yapılan kısımda doğal taş döşemesi yapılmış, Hükümet Binası'nın önü ve Serafettin Caminin bulunduğu kısımda ise parke taş döşemesi yapılmıştır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Topluma açık mekanlar olan mevdanlar, cadde ve sokaklara oranla daha fazla sosyal yaşamın gerçekleştiği ve kültürel yapının yansıdığı bir ayna gibidirler. Eski Yunan şehirlerinde Agora, Roma döneminde Forum, sosyal yaşamın geçtiği mekanlardır. Avrupa mevdanları ise, Ortaçağdan günümüze kadar, festivallere, seremonilere mitinglere ve politik gösterilere sahne olmuştur. Türk şehirlerinde sosyal yaşam ve mevdanin mekansal gelişiminde etkili olan ticari yaşamın kapalı mekanlarda gerçekleşmesi mevdan kavramının gelişimini yavaşlatmıştır. Toplumsal yaşamın merkezi cami olduğu için kent meydani gelişimi cami etrafında gerçekleşmiştir. İçeride dönük bir sosyal yapıya sahip Konya'da sosyo-kültürel yaşamın kentsel mekanlara pek fazla yansımamıştır. Bu nedenle kentteki mevdanlar, çok fonksiyonlu değildir. Ama yinede insanların toplanma ve bir arada bulunma gereksinimlerini karşılayacak şekilde hizmet etmektedir.

Kentteki mevdanlar; tarihi süreç içinde, aşamalı olarak, koşulların etkisiyle organik bir gelişim göstermişlerdir. İskele sokaklara ulaşılan kavşak üzerinde bulunma veya yakın olma (Anıt Meydani), idari, dini veya kültür yapılarının etrafında biçimlenme (Hükümet Meydani) ya da toplumsal yaşamın gerekleri olan alis-veris, pazar veya ticari etkinliklerin gerçekleştiği yerlerde (Kültürpark Meydani) gelişim gösterme gibi doğal gelişim sürecinde etkili olan koşullar önemli rol oynamıştır. Kentteki mevdanlar planlı gelişim göstermediği için bazı eksiklikleri vardır. Bunların giderilmesi için planlama ve tasarım aşısında ele alınmaları ve yeniden düzenlenmeleri gerekmektedir.

Kentlerin ve toplumsal yaşamın zamanla değişmesi sonucu, topluma açık mekanların kullanımının artırılması ve kaybettikleri anlamın yeniden kazandırılması amacıyla mevdanlar geniş bir çerçevede ele alınmaya başlanmıştır. Kültürel bütünleşme sağlayarak toplumsal yaşamda büyük öneme sahip Konya kent mevdanlarına, kaybettikleri mekansal anlamı ve değeri kazandırmaya yönelik çalışmalar ve planlama prensipleri geliştirilmelidir. Bu kapsam dahilinde Anıt, Kültürpark ve Hükümet Meydanları günümüzün ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye getirilmelidir.

Meydanlar kullanıldığı oranda canlı mekanlardır. Konya'da mevdanlar, kentin bütün bireyleri için erişilebilir bir konumda olmalarına rağmen yoğun kullanım söz konusu değildir. Yalnızca günün belirli saatle-

rinde ve geçiş amaçlı yürüme, dinlenme ve is takibi gibi sınırlı amaçlar doğrultusunda kullanılmaktadır.

Tüm kentlerde bireyler, toplumsal ve özel faaliyetlerini meydanlarda gerçekleştirirken Konya'da kullanım farklıdır. Daha çok resmi törenler, miting ve toplantılarda kullanılan, mekansal olarak kurgulanmamış, tören alanı niteliğine sahip ve park görünümüne alanlardır.

Meydanlar kentteki konumu ve mekansal özellikleri nedeniyle kent halkına rekreasyonel imkanlar sunmaktadır. Bunun mümkün olması için kentin sosyo-kültürel ve fiziksel yapısı ile kullanıcıların istek ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bu kriterler dikkate alınarak yapılan planlama ve tasarımlar, başarılı bir uygulamayı ve kullanıcı memnuniyetini sağlayacaktır. Anıt, Kültürpark ve Hükümet Meydanları bu açıdan ele alındığında rekreasyonel imkanlar yönünden çok yetersiz olduğu görülmektedir. İnsanların bir araya gelmelerinin yani sıra toplu halde veya bireysel olarak etkinliklerini meydana gerçekleştirebilecekleri imkanlar olmalıdır.

Konya'da meydanların tarihi süreç içerisinde sahip olduğu mekan özellikleri ile tarihi, mimari ve sosyo-kültürel değerlerinin oluşturduğu potansiyel değerlendirilmeli ve kentin simgesi haline gelmesi sağlanmalıdır. Yapılacak düzenlemelerde kullanıcıların görüşü alınmalı, alınacak kararlara halkın katılımı sağlanmalı ve Konya halkının tarihi meydanlara sahip çıkması amaçlanmalıdır.

Gerek planlama gerekse tasarım aşamasında; meydan ve yakın çevresi birlikte ele alınmalı, çevresel ilişkiler kurulmalıdır. Anıt Meydanı etrafında yer alan tarihi binaların (Anber Reis Camii, Konya Devlet Tiyatrosu ve Gazi Lisesi) aslına uygun olarak restore edilmesi ve binanın ön plana çıkmasını sağlayacak şekilde çevre düzenlemesi yapılması gerekmektedir. Çevre düzenlemesi meydanla bütünleşmeli ve tarihi kimliği vurgulanmalıdır.

Konya'da meydanların kullanımı daha çok yaya sirkülasyonu ve araç trafiği amaçlı olarak gerçekleştiği için bu mekanlar meydan olarak algılanmayıp, insanların geçip gitmelerine neden olmaktadır. Meydanların bir geçit olmaktan çok bir mekan olarak algılanabilmesi için meydanın özelliğine uygun olarak kullanılacak donatı elemanları ve meydanla gerçekleştirilebilecek aktivitelerle meydanın nitelik ve niceliğinin artırılması sağlanabilir. Başarılı bir planlama ile meydanların alternatif kullanımları artırılabilir. Kullanıcı özellikleri ve ihtiyacına göre çeşitli rekreatif etkinliklerin bu meydanlarda gerçekleştirilmesi mekansal kullanımını arttıracaktır. Tarihi ve kültürel niteliklerin vurgulanarak günümüz kullanımına uygun fonksiyonlara yer verilmesi gereklidir. Meydanlara yeni fonksiyonlar kazandırırken kullanıcılar tarafından nasıl algılanacağı dikkate alınmalı ve kullanıcı-mekan ilişkileri iyi kurulmalıdır. Böylece kentte toplumsal iletişim ve kültürel etkileşim gerçekleştirilerek meydanların, sosyal

paylaşım ve eğitim fonksiyonunu yerine getirmesi sağlanacaktır.

Konya kent merkezinde bulunan ve aynı zamanda tarihi mekanlar olan Anıt, Kültürpark ve Hükümet Meydanları; mekansal büyüklük yeterli olmasına rağmen hareketlilik, döşeme, donatı elemanları, plastik elemanlar yönünden oldukça yetersizdir. Kullanılacak donatı elemanlarının; malzeme, ölçü, biçim, renk ve doku özelliklerinin mekansal nitelikleri ön plana çıkaracak şekilde olmasına dikkat edilmelidir. Donatı elemanları seçilirken meydanın tarihi kimliği göz önünde bulundurulmalıdır. İnsan ölçeğine uygun olarak kullanılacak kentsel donatı elemanları ihtiyacı karşılamanın yanı sıra mekanın özellikleri ve fonksiyonlarıyla da uyumlu olmalıdır. Sert zemin, bir mekanın meydan olarak algılanmasında önemli bir faktördür. Farklı renk ve dokuda döşeme elemanları kullanarak monotonluğun giderilmesi sağlanmalı ve yönlendirme özelliği kazandırılmalıdır.

Meydanda çim veya bitkisel düzenleme yapılmış alanların oranı sert zemini geçmemelidir. Sert zemin hakim olmalıdır ve sert zemin üzerinde saksı ve bitki kasaları içinde bitkisel materyal yer almalıdır. Özellikle Anıt ve Kültürpark Meydanında mevcut bitkiler elden geçirilmeli ve ek bitkisel düzenlemeler yapılmalıdır. Bitkisel düzenleme; sert zeminin yumuşatılmasına ve görsel zenginliğin artırılmasına yardımcı olmalıdır. Farklı özellikteki bitkilere yer vererek ilginç mekansal etkiler yaratılabilir.

Meydanlarda su yüzeyleri bulunmamaktadır. Bu nedenle küçük su yüzeyleri ve su oyunlarına yer verilerek aydınlatma elemanlarıyla desteklenmesi mekanın görsel çekiciliğini arttıracaktır.

20. yüzyılda kentsel mekanlarda görülen fonksiyonel farklılaşmalar nedeniyle meydanlar, değişik form ve fonksiyonlara imkan veren mekanlar olarak düzenlenmeye başlanmıştır. Tarihi kent dokusunda yer alan meydanların aksine yeni kent dokusunda yer alacak meydanlar planlı bir gelişim göstermelidir. Meydanın kent içindeki konumu, mekansal nitelikleri, donatıları, kullanıcı profili, fonksiyonel özellikleri gibi kriterlerin yanı sıra kentin sosyo-ekonomik ve kültürel karakteristikleri de incelenmelidir.

Konya'nın, son imar planında, konut gelişme alanları olarak kentin kuzeybatı ve batı yönleri belirlenmiştir. Bugün Selçuklu ilçesi sınırları içinde yer alan bu bölge içinde, Konya Kenti İmar Planında "geleneksel merkeze yakın ve onunla ilişkili ikinci bir merkez" önerilmektedir. Bu öneri doğrultusunda, özellikle de meydanlar yönünden, Konya'da kentin yeni gelişen kesimlerinde, sosyo-kültürel yasantinin gerçekleştirilebileceği mekanlar olarak meydanlara mutlaka yer ayrılmalıdır. İmar planında da belirtildiği gibi ikinci bir merkez niteliğinde olacak meydan; tek basına bir alan olarak değil yakın çevresiyle birlikte ve kentin bütünüyle ilişkili olacak şekilde ve özellikle yönetimle ilgili binalar ve kültür yapıları çevresiyle

birlikte ele alınarak oluşturulan bir meydan olarak planlanmalıdır.

Kent meydanlarının planlamasında proporsiyon önemli bir faktördür. Konya kentinin gelişim yönü dikkate alınarak yapılacak planlama çalışmalarında bu alanın zaman içinde yapılasmaya dönüşmemesi ve trafiğin baskısı altında kalmaması için, meydan çevresinde yer alacak konstrüktif elemanların ve bitki materyalinin mekana olabilecek olumsuz müdahaleyi önleyici nitelikte olmasına dikkat edilerek tasarlanması gerekmektedir. Kent halkının istek ve gereksinimlerine cevap verecek estetik ve fonksiyonel yönden yeterli donatı elemanlarına yer verilmelidir. Ayrıca kenti simgeleyecek ve meydanın baskın özelliğine uygun olarak tasarlanacak plastik elemanlar kullanılmalıdır. Günün her saatinde meydanın kullanılmasını sağlamak, farklı gruplardan insanlara hitap edecek çeşitli aktivitelere yer verilmesiyle mümkün olabilir. Ayrıca bu alanlar belirli fonksiyonlara hizmet eden mekanlar olarak tasarlanmalı ve kentin bütün bireyleri için erişilebilir konumda olmalıdır. Böylece meydanlar kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirebilecek ve kentsel açık-yeşil alan olarak zaman içinde sürekliliği sağlanacaktır.

Kent planlaması ve çevre düzenlemeleri koordineli bir şekilde yapılmalıdır. Farklı meslek gruplarının bir araya geldiği ve meydanların geniş bir çerçevede ele alındığı bir planlama anlayışı temel alınmalıdır. Gerek yeni bir meydan gerekse tarihi meydanlara yeniden anlam ve fonksiyon kazandırma konusunda farklı meslek gruplarının ortak çalışması, günümüz kent yaşamının ihtiyaçlarını karşılayacak mekanların planlanmasını sağlayacaktır.

5. KAYNAKLAR

- Anonim, 1998. Konplan 2020. Konya Büyükşehir Çevre Düzeni Revizyon Nazım İmar Planı Raporu (Yayınlanmamış), Taşçı Mimarlık ve Planlama Bürosu, Ankara.
- Anonim, 1998 a. Konplan 2020. Konya Büyükşehir Çevre Düzeni Revizyon Nazım İmar Planı, Sosyo-Ekonomik Araştırma Raporu, Taşçı Atölyesi Mimarlık-Kent Plancılığı, Ankara.
- Anonim, 1998 b. Fotoğraflarla Geçmişte Konya. Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Müdürlüğü Yayını, No:18, Seçil Ofset, İstanbul.
- Anonim 2002. Konya Ticaret Odası. 2002 Yılı Resimli Takvimi.Konya.
- Aru, K. A. 1998. Türk Kenti, Yapı-Endüstrisi Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Dagistanlı, Ö., 1998. Meydanın Evrimi, Mekansal Analizi ve Sosyal Açısından Önemi. İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erdogan, E. 1996. Anadolu Avluları Özellik ve Düzenleme İlkeleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, Cilt II, Ankara.
- Ersagdiç, Y., 1998. Kent Meydanlarının Rekreatif İlemleri Açısından İncelenmesi ve Bu İşlemlerin Konak Meydanı Örneğinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İzmir.
- Fauole, P., 1995. Squares in Contemporary Architecture. Waanders Publishers Architectura & Natura Press, Amsterdam.
- Giritlioglu, C., 1991. Şehirsel Mekan Ögeleri ve Tasarımı. İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Kaftancı, G., 2000. Avrupa'dan Örneklerle Meydan Kavramına Bir Yaklaşım. Ege Mimarlık, 10 (34), 20-21, İzmir.
- Marcus, C. C., Francis, C., 1998. People Places 'Design Guidelines for Urban Open Space'. Van Nostrand Reinhold Company, New York.
- Odabasi, A. S. 1998. 20. yy Başlarında Konya'nın Görünümü. T. C. Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayını, Konya.
- Önder, M., 1971. Konya'nın Tarihi Bahçeleri. Mevlana Şehri Konya. Konya Turizm Derneği Yayını, Ankara.
- Önder, S., 2001. Konya 2020 Nazım İmar Planı Açık ve Yeşil Alan Sistemine İlişkin Öneriler. S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi, 15(28), 13-29, Konya.
- Önder, S., Aklanoglu, F., 2002. Kentsel Açık Mekan Olarak Meydanların İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi (Baskıda), Konya.
- Öztan, Y., 1998. Kentler ve Meydanlar. Maison Française Dergisi, 33, 154-157, İstanbul.
- Suher, H., 1997. Taksim Meydanı Yeni Düzenleme Önerisi İçin Bir Görüş. Yapı Dergisi, 192, 97-100, İstanbul.
- Uzun, G., 1990. Kentsel Rekreatif Alan Planlaması. Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Ders Kitabı, Yayın No:48, Adana.
- Yamaçlı, R., 1999. Mimari Tasarım ve Görsel Çevre Etkilesimi Bağlamında "Yer" Kavramı: İstanbul Edirnekapi-Fatih-Sehzadebasi Aksı/Örneği. Anadolu Üniversitesi Mimarlık-Mühendislik Fakültesi Yayını, No:2, Eskişehir.
- Yılmaz, A., 2000. Kentsel Koruma Alanlarında Planlama ve Kentsel Tasarım İlişkileri: Ankara, Afyon, Konya, Avanos, Divriği Örnekleri. G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.